

קעו. א. בני אדם שעזבו שדותיהם מפני אי תשלום מס קרקע, ובאו אחרים והחזיקו בשדות ופורעים מס למלך — האם מותר לקנות מהם תוצרת השדה, או שמא יש לחוש משום גזל?
ב. אנשים המשלמים מס גולגולת עבור אחרים, האם רשאים להשתעבד בהם על פי חוק המלך?
ג. אנשים שאינם הגונים, האם ניתנה הרשות לכופם לעבודה בשל מעשיהם הרעים?
א. רב אשי הורה לרבינא הטר בדבר, שכן הוא דין המלכות שהפורע את מס הקרקע הוא רשאי לאכול מן הקרקע.

ב. רבא מסר בשם רב ששת, המשלם מס-גולגולת עבור מי שאינו משלם — רשאי להשתעבד בו על פי דין המלכות, ודינא דמלכותא — דינא.

לדעת הריטב"א והרשב"א (ע' כאן וביבמות מו.) אפילו בזמן הזה שאין היובל נוהג דינו כעבד עברי שגופו קנוי, וצריך גט שחרור [ואין מועילה מחילה לשחררו]. אבל אסור בשפחה כנענית. ונראה שאין חילוק לענין זה בין איש לאשה (עפ"י מנחת חינוך מב,כה).

ג. רב סעורם אחי רבא, היה כופה אנשים שאינם מהוגנים ורותמם לשאת את רבא (בכסא של זהב. עפ"י הערוך). אמר לו רבא: טוב עשית, שכן שנינו, ראית שאינו נוהג כשורה מנין שאתה רשאי להשתעבד בו — תלמוד לומר לעלם בהם תעבדו — ובאחיכם... יכול אפילו נוהג כשורה — תלמוד לומר ובאחיכם בני ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך.

דפים עג — עד

קעו. א. הנותן מעות לחברו לקנות עבורו יין בדמים קלים בזמן הבציר, ופשע ולא קנה לו — האם וכמה חייב לפצותו? מה הדין כשהבטיחו שיפרע לו משלו אם לא יקנה לו?
ב. שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם דבר, וקנה לאחד מהם — מה הדין?
ג. מהו קנין 'סיטומתא' ומה דינו?

א. רב אשי אמר [דלא כרב חמא] שפטור מלשלם לו מה שהפסידו, ואפילו לא פירש לו יין מסוים שאפשר לא יתנוהו לו אלא יין סתם, וגם הבטיחו שאם אינו קונה ישלם לו משלו — הרי זו אסמכתא בעלמא ולא קנה, ואין לו עליו אלא תרעומת. ופירשו, כיון שאין הדבר תלוי בידו לגמרי, כי שמא לא יהא מצוי לו לקנות יין בוול — לכך לא קנה בהבטחתו [הואיל ולא קנו מידו. רש"י], ואין זה דומה למי שהבטיח את חברו דבר שבידו ונתחייב לפצותו אם לא יעשה כן.

א. רב חמא סבר שחייב לשלם כפי היין הנמכר בוול בבציר. [ואמר רב זביד מנהרדעא: מסתבר דבריו ב'יין' סתם, אבל ב'יין זה' פטור — מי יאמר שיאותו למכרו לו]. ומדובר כשהתנה עמו שאם לא יקנה ימציא לו יין משלו, שאם לא כן — הלא קיימא לן המבטל כיסו של חברו אין לו עליו אלא תרעומת (רא"ש).

ב. אם שילם לו שכר על כך, ובקבלנות ולא כפועל [שאז אין יכול לחזור בו], ושלחו לקנות במקום שהשער קבוע ומתמשך, שבידו היה לקנות — כתב בספר נתיבות המשפט (קפג,א) שחייב לשלם לו את מניעת הרווח כדרך שהרויחו שאר הסוחרים. ובחזו"א (ב"ק כב,ב כג,כב ואילך) העיר על דבריו מכמה צדדים.

ג. לפרש"י (בסנהדרין כד), דבר שאין בידו כלל, כגון משחק בקוביה — אין זו 'אסמכתא', שהרי

אינו סומך על כלום, שאינו יודע אם יזכה אם לאו ונכנס לספק זה ומספק גמר ומקנה. ורבנו תם הקשה על דבריו.
 ודבר שהוא בידו לגמרי, כגון שהבטיח לחברו לזרוע שדהו ולעבדה ולא עשה כן; אם אמר לו, אם לא אעבוד אשלם לך במיטב — דבריו קיימים, אבל אם גזם ואמר לו אשלם לך אלף זוז — הרי זו אסמכתא ולא קנה.

ב. אמר רבא: שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות להם דבר, וקנה לאחד מהם — קנו שלשתם (אפילו כיוון בלבנו בשביל אחד מהם (רמב"ם, טור) ואף אמר זאת בפני עדים. (ב"ח). ויש חולקים. ע' שטמ"ק). ודוקא כשדמיהם אינם מופרדים, אבל היו צרורים וחתומים כל אחד לעצמו — למי שקנה קנה ולמי שלא קנה לא קנה (ואפילו נתכוין לכולם. פוסקים).

ג. אמר רב פפי בשם רבא: אותה 'סיטומתא' (רש"י: רושם שנוהגים הסוחרים לעשות על החביות הנמכרות לציין שנמכרו, ועדיין הן מונחות בבית המוכר) — קונה. רב חביבא פירש: קונה קנין גמור. וחכמים אמרו: לקבלת 'מי שפרע' לחזור בו. וכן הסיקו להלכה, שהרי לא היה כאן אלא מתן מעות. ואולם במקום שנוהגים לקנות ממש באותו רישום, כאילו משך — קנו.
 הוא הדין לשאר דברים שנהגו הסוחרים להיותם קנין, כגון תקיעת כף ונתינת מטבע — הרי זה קנין התופס בדין (עפ"י ר"ח רא"ש ושאר פוסקים).

דף עד

קעח. א. הפוסק עם חברו ליתן לו פירות או שאר דברים עתידיים, ועדיין אינם גמורים בידו אלא מחוסרים הכנות ועבודות שונות — מתי נחשב כאילו הם בידו?
 ב. הפוסק עם חברו על פירות או שאר דברים ליתנם לו לאחר זמן, ובינתים נשתנה השער — לפי איזה שער הוא נותן לו? אם בא אחד מן הצדדים לחזור בו, האם עומד בקללת 'מי שפרע'?
 ג. מה הדין באופן זה בשליח הקונה?

א. לדברי רב, מחוסר שתי מלאכות — פוסק. שלש — אינו פוסק. כגון פוסק עמו חטים על הגדיש, הריהו מחוסר שטיחה בחמה לייבוש, דישה וזרייה, הלכך אסור אלא אם כבר השליך לייבוש. ושמואל אמר: פעולות שבידי אדם, אפילו מאה — פוסק. בידי שמים — אפילו אחת אינו פוסק. הלכך פוסק על הגדיש אפילו לא שטח בחמה. [וזרייה, אעפ"י שנצרך לרוח שאינה מצויה, אינה נחשבת 'בידי שמים' מאחר ואפשר לעשותה בנפות].

הלכה כרב, שהלכה כמותו באיסורין כנגד שמואל (רי"ף).

ישנם דברים שהתירו לפסוק עליהם אפילו אינם בידו, מפני שהם מצויים לכל; כגון הפוסק ליתן לחברו כלי חרס העשויים מעפר שחור, בכפר חנניא וחברותיה וכפר שיחין וחברותיה שהוא מצוי שם — לדברי רבי יוסי פוסק אפילו אינם בידו. ואילו במקומו של אמימר שהיה העפר יקר ואינו מצוי, אין לפסוק עד שיהא העפר בידו, שעד אז אין סמיכות דעת (ואינו עומד ב'מי שפרע').
 כיוצא בזה הפוסק עם חברו על זבל בהמותיו, לדברי חכמים מותר בימות החמה אפילו אין לו זבל, מאחר והוא מצוי אצל אחרים. ורבי יוסי אוסר. ותנא קמא מתיר בכל ימות השנה.

ב. הנותן דמים לחברו ליתן לו פירות או שאר דברים לאחר זמן [באופן המותר, כגון שהיה לו מאותם מינים או שיצא השער], ונתיקרו — נותן לו כפי השער בשעה שפסק ולא כפי היוקר. הוולו — לדברי תנא קמא, כל שלא אמר לו בפירוש ליתן לו כפי הוולו — נותן לו כפי השער הנוהג בשעה שפסק. ואם אין הלה חפץ ובא לחזור בו — עומד בקללת 'מי שפרע'. [ואפילו רבי שמעון שאמר בעלמא אין הלוקח יכול לחזור בו אחר נתינת מעות, כאן שפסק ע"מ לקבל לאחר זמן ונשתנה השער, יכול לחזור אלא שעומד ב'מי שפרע'. רב פפא]. רבי יהודה אומר: אעפ"י שלא פסק ליתן כפי הוולו, יכול לומר תן לי כזה או תן לי מעותי, ואינו ב'מי שפרע' — כי כיון שנתן מעות על מנת לקבל לאחר זמן, ודאי על דעת לקבל כשער הוולו נתן. רב פפא הורה כתנא קמא, במעשה שבא לפניו באחד שנתן זוו בשביל צרכי נדוניה, ובתוך כך הוולו התכשיטים.

ג. שליח שפסק לקנות דבר לזמן מסוים עבור משלחו ונתן מעות, ובתוך כך הוולו המקח — מבוואר בגמרא (כפרש"י) שרשאי השליח לחזור בו ואין שייכת כלפיו קללת 'מי שפרע'. וגם לא כלפי המשלח — שיכול לומר היה לך לפסוק כשער הוולו, ולתקן שלחתיך ולא לעוות. כן נפסק בשלחן ערוך (יו"ד קע"ז). ויש מפרשים הסוגיא בדרך אחרת, דלא כפרש"י. ועבהגר"א.

דפים עד — עה

קע"ט. א. האם רשאי אדם להלוות לאריסיו חטים לזריעה על מנת שיחזירו לו חטים לאחר זמן?
ב. האם ובאלו אופנים רשאי אדם להלוות לחברו חטים וכד', על מנת לפרעו חטים לאחר זמן?
ג. הלוה לחברו כור חטים והוולו או הוקרו — כמה יפרע לו?

א. רשאי אדם להלוות חטים לאריסיו לזרע, אבל לא לאכול. [רבן גמליאל החמיר בדבר, ואם נתן ביוקר והוולו או בוול והוקרו — היה נוטל מהם כשער הוולו, אבל לא מפני שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו]. ואף על פי שאסרו חכמים להלוות סאה בסאה — כאן התיירו. וטעם הדבר מבוואר בגמרא, מדובר באופן שהאריס נותן הזרעים משלו, ועד שלא זרע יכול בעל הבית לסלקו [אם בסתם — במקום שהאריס נותן הזרע, ואפילו כבר ירד האריס לשדה. או אף בשאר מקומות ובמפרש הדבר עד שלא ירד לשדה. וע"ע אב"ז יו"ד קלב, ג-ה]. נמצא שבשעת הזריעה מתחלת האריסות, וכשבעה"ב נותן לו חטים אין זו הלוואה אלא הריהו כמתנה עמו לירד מלכתחילה על מנת לפחות לו משאר אריסים חטים כשיעור הזרע.

ב. לא יאמר אדם לחברו הלויני כור חטים ואני אתן לך לגורן. איסור זה מדרבנן הוא, שמא תתייקר התבואה ונמצא פורעו יותר ממה שלוה, ואף על פי שאין רגיל להתייקר או (תוס'). אבל אומר לו הלויני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח. והלל אוסר. אמר רב נחמן אמר שמואל: הלכה כדברי הלל. והסיקו שאין הלכה כן.

א. כשיצא השער הקבוע מותר ללוות סאה בסאה אעפ"י שאין לו, שהרי יכול לקנותם מאחרים וכאילו יש לו (כדלעיל עב). יש אומרים, דוקא אם יש ללווה מעות מותר. ויש מתירים אפילו אין לו מפני שיכול לקבל הפירות באשראי או ללוות מחברו).